

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Управа за спречавање
прања новца

Број: ОП-000102-0025/2015

Београд, 11. 9. 2015. године

ПРЕПОРУКЕ
ЗА ПРИЈАВУ СУМЊИВИХ ТРАНСАКЦИЈА ЗА ПРЕДУЗЕТНИКЕ И
ПРИВРЕДНА ДРУШТВА КОЈА СЕ БАВЕ ПРУЖАЊЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ
УСЛУГА И ПРАВНА ЛИЦА ЗА РЕВИЗИЈУ

1. Правни основ и разлози за доношење

Правни основ за доношење Препорука за пријављивање сумњивих трансакција за привредна друштва која се баве пружањем рачуноводствених услуга и привредних друштва за ревизију (у даљем тексту: Препоруке) су чл. 65. и 87. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 20/09, 72/09, 91/10 и 139/14 – у даљем тексту: Закон), којима се прописује да Управа за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа) припрема и даје препоруке у циљу јединствене примене Закона и могућност надзорних органа да самостално, или у сарадњи са другим органима доносе препоруке, односно смернице за примену Закона.

2. Опис стања

Националном проценом ризика од прања новца (НРА), која је сачињена у априлу 2013. године, између осталих, извршена је и процена нефинансијског сектора. Према НРА, услуге ревизије су процењене као нискоризичне за прање новца, док су рачуноводствене услуге процењене средње нискоризичним за прање новца.

Од када је Управа преузела надзор за контролу примене прописа који регулишу спречавање прања новца, ситуација у сектору ревизије се значајно променила. Скоро сва привредна друштва за ревизију су израдила анализу ризика и примењују мере познавања и праћења странке, а од почетка 2012. године до данас редовно пријављују сумњиве трансакција. Такође треба истаћи одличне резултате које привредна друштва за ревизију остварују приликом поступка посредне контроле. Од 2012. године до данас ревизори су укупно пријавили 29 сумњивих трансакција од чега: шест у 2012. години, четири у 2013. години, девет у 2014. години и десет у 2015. години. Код рачуновођа је ситуација нешто другачија. У време када је 2012. године Управа започела са надзором рачуновођа констатован је велики отпор који су рачуновође пружале, као и њихов напор да буду изузети са листе обвезника. Временом се стање, веома спорим темпом, мењало на боље. Данас рачуновође имају свест да су обвезници по Закону и да су у обавези да примењују читав низ радњи и мера за спречавање и откривање прања новца и

финансирање тероризма. Треба напоменути да је Управа кроз радионице, стручне скупове и обуке, уложила изузетне напоре на подизању свести рачуновођа о могућностима да буду злоупотребљени у сврхе прања новца. Из искустава Управе, тужилаштва и полицијских органа, произилази да је рад рачуновођа једна од кључних полуга криминалних структура у процесу прања новца, из разлога што је након учињене криминалне радње било потребно да се кроз књиговодство направи привид легалности за одређене трансакције. Знак да је систем почео да се развија и у сектору рачуноводства јесте да је 2014. години Управи пријављена прва сумњива трансакција. Током 2015. године рачуновође су пријавиле 3 сумњиве трансакције.

3. Препоруке

3.1. Шта је прање новца

Прање новца је, најпрецизније речено, кривично дело приписано чланом 231. Кривичног законика („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 и 108/14), односно конверзија или пренос имовине, са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, или прикрије или лажно прикаже чињенице о имовини са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, или стекне, држи или користи имовину са знањем, у тренутку пријема, да та имовина потиче од кривичног дела, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Ипак, како би природа овог феномена била разумљива, мора се кренути од мотива. Како би уживали у имовини стеченој криминалом, криминалци покушавају да прикажу да су такву имовину легално стекли. Тај покушај давања легитимности прљавом новцу је најпростије речено прање новца. Упркос нелегално стеченој имовини, и саме радње усмерене на давање привида легалности прљавог новца је такође прање новца. Због тога, сам рачуновођа и ревизор могу бити умешани у прање новца, посебно ако се има у виду да због свог широког знања могу послужити у саветодавне сврхе.

3.2. Зашто је делатност пружања услуга рачуноводства и ревизије привлачна за прање новца

Ангажовање рачуноводственог сектора је веома атрактивно за потенцијалне "пераче" новца из разлога што свака рачуноводствена исправа која се даје на књижење, уколико поседује формалну исправност биће прокњижена без обзира да ли су се догодиле пословне промене или не.

Злоупотребе у рачуноводству су заправо ризик објективног финансијског извештавања. Кроз рачуноводство правног субјекта могуће је извршити књижења лажне документације (лажних прихода, лажних расхода, прикривање обавеза и трошкова) што ће довести до лажних финансијских извештаја. Сва ова кривична дела могу претходити прању новца што може имати последице по целокупни друштвено економски систем државе.

Типологије потенцијалног прања новца ревизије и рачуноводства су потпуно исте с тим да се кроз рачуноводствени сектор покушавају прикрити криминалне радње и да се те радње покушавају озаконити кроз финансијске извештаје а задатак ревизије је да открије

случајеве манипулације извештајима у циљу приказивања бољих или лошијих пословних резултата, који су последица криминалних радњи.

Ретко се криминална радња одмах и у потпуности открије као једна целина састављена од повезаних трансакција, која је поткрепљена документацијом. Она је прикривена и њено откривање и разумевање је у највећем броју случајева тешко.

Улога ревизије у откривању злоупотреба у привреди је умањена и због могућности одустајања од ревизије и ангажовања друге ревизорске фирме као и због чињенице да независне ревизоре плаћа клијент. Како ревизора плаћа клијент, а при вршењу ревизије финансијских извештаја потребна је блиска сарадња са пословодством, јасно је да је потпуна независност ревизора тешко остварљива. Веза ревизора са клијентом је стога осетљива и компликована.

3.3. Шта је сумњива трансакција?

Сумњиву трансакцију је веома тешко дефинисати. У складу са Законом, то је трансакција за коју постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма или трансакцији коју обавља лице за које постоји основ сумње да се бави прањем новца или финансирањем тероризма. Пријављена сумњива трансакција представља информацију од посредника да посредовање у куповини неке непокретности прате околности које нису у складу са уобичајеном пословном логиком и да захтевају додатне одговоре. Посредник је дужан да примењује листу индикатора. Ипак, то не значи да је потребно пријавити сваку трансакцију за коју је испуњен један од индикатора. Треба сагледати шири оквир, и у складу са принципом да обвезник најбоље познаје свог клијента и проценити да ли одређена трансакција излази из оквира уобичајеног, односно очекиваног пословања странке. У највећем броју случајева, до сумњиве трансакције може доћи и ако не испуњава ниједан од индикатора, а на основу самог искуства лица које ради на пословима посредовања, које је непроцењиво у овом послу.

Приликом анализе трансакција потребно је да обвезници покушају да одговоре на питања : КО, ШТА, КАД, КАКО, ГДЕ, ЗАШТО. Одговори на питања одределиће и ризик саме трансакције, клијента, пословног односа и др, као и начин даље анализе. Одговори на питања треба да помогну у лакшем препознавању сумњивих, нелогичних активности.

Приликом анализе трансакција или пословног односа потребно је да обвезници покушају да одговоре на питања : КО, ШТА, КАД, КАКО, ГДЕ, ЗАШТО. Одговори на питања одределиће и ризик саме трансакције, клијента, пословног односа и др, као и начин даље анализе. Одговори на питања треба да помогну у лакшем препознавању сумњивих, нелогичних активности.

КО? Ко је странка са којом се успоставља пословни однос и да ли је тешко утврдити стварног власника странке? Да ли је стварни власник странке резидент или не? Да ли странка са којом је успостављен пословни однос долази са оф-шор зона? Да ли странка има повезана правна лица?

ШТА? Шта је најчешће сврха пословног односа странке (да ли се ради о пружању услуга или куповини робе)? Да ли су успостављени пословни односи повезани са делатношћу за коју је странка регистрована у АПР-у? Да ли је роба или услуга коју странка продаје/купује набављена или продата по вишим ценама од тржишних? Да ли је роба или услуга уговорена по необично високим цена имајући на уму дугогодишњу сарадњу са одређеним клијентима? Да ли по искуству рачуновође/ревизора пословни однос одступа из уобичајеног пословања странке?

КАД? Кад су склопљени пословни односи са странкама, имајући у виду делатност којом се странка бави? Да ли је, иако је у питању дугогодишња сарадња са неким од клијената уговорено искључиво авансно плаћање?

КАКО? Како, и на који начин странка измирује своје пословне обавезе, у готовини или не, да ли су готовинске уплате део редовног пословања странке? Да ли трансакције неуобичајено високе имајући у виду профит или пословање клијента? Да ли странка инсистира на „уситњавању” трансакције? Из којих извора странка финансира куповину робе или услуга имајући у виду солвентност странке (да ли је клијент робу плаћа из сопствених средстава или је иако је солвентан за исту подигао кредит код банке или из позајмице власника).

ГДЕ? Где је странка регистрована? Са којим регионима странка има успостављен пословни однос и да ли се ти региони могу повезати са пословним активностима странке? Да ли странка често послује са странкама из оф-шор зона? Да ли странка често обавља плаћање услуга према одређеном клијенту, без оправданог разлога за такве услуге? Да ли странка жели да ангажује рачуновођу из другог града, односно из града у ком не обавља своју делатност?

ЗАШТО? Одговор на ово питање јесте свеобухватни одговор на сва претходна питања. Уколико посредник не може да процени разлоге, уколико на већину питања нема одговор или је одговор недовољно јасан, трансакција/клијент/пословни однос заслужује већу пажњу и носи повећан ризик и треба да буде предмет даље анализе.

Уколико се кроз даљу анализу процени да за трансакције/клијента/пословни однос постоји мноштво недоумица и непознаница, такву активност је потребно пријавити Управи, заједно са образложењем сумње и свим другим подацима који су доступни обвезнику. Не треба заборавити да и сама немогућност да се дају одговори на нека питања указује да трансакција, клијент, активност носи виши ризик.

3.4. Типични случајеви у којима се рачуновође и ревизори могу злоупотребити у сврхе прања новца

3.4.1. Фиктивни приходи

Фиктивни приходи подразумевају приходе настале из непостојећих основа пословања. Праве се фиктивни рачуни по основу промета роба и услуга који реално није настао, долази до прилива средстава на рачун клијента, врши се њихово књижење.

3.4.2. Продаја производа и услуга повезаним лицима по ценама знатно вишим од тржишних и зарачунавање нереално високих камата

Фактуришу се и књиже производи и услуге привредним субјектима по нереално високим ценама, и на тај начин се ствара погрешна слика о успешности у пословању правних лица. Исказују се увећани приходи и добит, што у финансијским извештајима ствара лажну слику о успешности пословања.

3.4.3. Вишеструке исплате за исти производ или услугу

За исти производ који је набављен или услугу која је извршена, врши се плаћање више пута истом или другом добављачу. У овом случају постоје новчани токови које у целости не прате промет роба и услуга, већ само фиктивна документација.

3.4.4. Увећане фактуре у спољнотрговинском промету

- Увоз: Роба од произвођача у иностранству долази директно до купца у земљи а фактуру испоставља друга фирма, најчешће са оф шор дестинација, увећану за одређени износ. Најчешће је оф шор фирма власништво фирме у нашој земљи, која врши увоз или је исти оснивач за обе фирме. Касније, може се десити да се оф шор фирма јавља као инвеститор у нашој земљи, где користи погодности које држава даје страним инвеститорима.

- Извоз: Роба која се извезе у иностранство фактурише се по ценама знатно већим од тржишних, са намером да се приликом плаћања из иностранства у платни систем убаце средства која су стечена на нелегалан начин.

- Услуге: По фактурама из иностранства, најчешће испостављеним од стране оф шор фирми, врши се плаћање услуга за које не постоји доказ да су извршене. Веома ризичним се могу сматрати следеће услуге: консултантске услуге, услуге истраживања тржишта, маркетиншке услуге, пројектантске услуге, услуге које су нове на тржишту.

3.4.5. Подизање готовине са рачуна предузећа ради лажног откупа пољопривредних производа и секундарних сировина

Одређена правна лица уплаћују новац по основу фактурисаних услуга које нису извршене, на рачуне предузећа која су основана са циљем да послују у кратком временском периоду. Новац се са рачуна тих фирми подиже по основу откупа пољопривредних производа и секундарних сировина при чему се прави лажна документације, којима се доказује да је откуп извршен. Новац, који је подигнут у сврху откупа, враћа се власницима фирми које су извршиле уплате по основу услуга, умањен за провизију.

3.4.6. Евидентирање уплата готовине која нема покриће у продатој роби и извршеним услугама

Нелегална готовина се уплаћује кроз пазаре приређивача игара на срећу, коцкарница, бензијских пумпи и слично, а да није продата роба или извршене услуге.

4. Када предузетници и привредна друштва која пружају рачуноводствене услуге и привредна друштва за ревизију пријављују сумњиву трансакцију Управи

Предузетници и правна лица која пружају рачуноводствене услуге, као и привредна друштва за ревизију су дужна да израде листу индикатора за препознавање сумњивих трансакција или странака, у коју ће уврстити индикаторе објављене на веб сајту Управе. У поступку утврђивања постојања елемената за квалификацију одређене трансакције или лица сумњивим, треба увек имати на уму индикаторе за препознавање основа сумње. Међутим, ако нека трансакција испуњава један од индикатора, не мора да значи да се ради о сумњивој трансакцији и да је податке о њој одмах потребно доставити Управи, и обрнуто.

Треба сагледати шири оквир, у складу са принципом да обвезник најбоље познаје свог клијента и проценити да ли одређена трансакција излази из оквира уобичајеног, односно очекиваног пословања странке. И супротно наведеном, трансакција може бити сумњива а да не испуњава ни један од индикатора.

Такође, потребно је нагласити да се од рачуновођа не очекује да проверавају сваку трансакцију која прође кроз књигу странака, а поједине рачуноводствене услуге се пружају на једнократној основи, без трајне пословне сарадње са странком. Међутим, велики број услуга које рачуновође и ревизори пружају омогућавају им релативно добру позицију да, захваљујући суштинском познавању и приступу књигама и рачунима својих странака, као и познавању управљачких процеса, препознају сумњиве активности својих странака или пословних сарадника својих странака, које пружаоци других услуга не би препознали. Активне рачуновође и ревизори треба да буду на сталном опрезу за радње које указују на разлог за сумњу да се ради о прању новца или финансирању тероризма, користећи се професионалним искуством и проценом у проналажењу разлога за сумњу тамо где треба. Добра страна обављања ове функције је професионална сумњичавост, што је основна карактеристика многих задатака и односа у рачуноводственој струци. Исто важи и за ревизоре. С обзиром да су у прилици да сагледају ширу слику пословања своје странке са којом имају успостављен пословни однос и којој пружају услуге из ревизије, као и свеобухватна знања којима владају, од ревизора се очекује да препознају сумњиве активности својих странака или пословних сарадника својих странака.

Рачуновође и ревизори представљају „gatekeepers“, односно чуваре интегритета финансијског система. Од немерљивог је значаја да уредно извршавају законом прописане обавезе, јер ће једино на тај начин препознати трансакцију и лица за које постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

5. Начин достављања података Управи од стране предузетника и привредних друштава која пружају рачуноводствене услуге и привредних друштава за ревизију

Податке о сумњивим трансакцијама, предузетници и привредна друштва која пружају рачуноводствене услуге и привредна друштва за ревизију могу достављати Управи на један од следећих начина:

- 1) телефоном;
- 2) факсом;
- 3) препорученом пошљом;
- 4) доставом преко курира;
- 5) електронским путем.

Податке о сумњивим трансакцијама предузетници и привредна друштва која пружају рачуноводствене услуге и привредна друштва за ревизију достављају на обрасцу 4, који је са упутствима за њихово попуњавање, саставни део Правилника о методологији за извршавање послова у вези са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 7/10 и 41/14 – у даљем тексту: Правилник). Овај образац се налази и на веб страници Управе: <http://www.apml.gov.rs>, у делу: Почетна > Прописи > Подзаконски акти, у документу *Обрасци за пријављивање трансакција* (страница 34). Попуњен образац 4 се доставља Управи препорученом пошљом или лично, на адресу: Масарикова 2, 11 000 Београд.

Подаци се могу доставити телефоном или факсом само у случају када се односе на трансакције или лица за која постоји сумња да се ради о прању новца или финансирању тероризма. У том случају предузетници и привредна друштва која пружају рачуноводствене услуге и привредна друштва за ревизију дужни су да податке доставе Управи најкасније првог наредног радног дана.

Ако последњи дан рока пада на дан државног празника или у дан када Управа не ради, рок истиче протеком првог наредног радног дана.

Ако предузетници и привредна друштва која пружају рачуноводствене услуге и привредна друштва за ревизију не могу електронским путем да доставе податке из

Правилника, дужни је да податке доставе на алтернативном медијуму (компакт диск, УСБ диск и др.) или у писменој форми.

Управа потврђује пријем података из овог Правилника у писменој или електронској форми.

Београд, 11. септембар 2015. године

в.д.директора

Милован Миловановић